

Archeologienota Evergem Brielken

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

15-9-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Evergem Brielken (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen binnen woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingrepen 1000m² of meer bedragen, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 8020m² groot, heeft een onregelmatige vorm en grenst in het noorden aan Brielken en in het oosten aan Hoeksken. Langsheen beide straten zijn meerder woningen met achterliggende bijgebouwen en loodsen gelegen. In het westelijke deel van het plangebied is er een verharde doorgang die aansluit op Brielken en leidt naar de gronden ten zuiden van het terrein. Deze doorgang wordt eveneens gebruikt als parkeerzone. In het zuidwestelijke deel van het plangebied is een groenzone met bomen aanwezig. De overige ruimte tussen de woningen en bijgebouwen wordt ingenomen door kleine tuintjes en verharde zones.

Het plangebied, gelegen iets ten noordwesten van de dorpskern van Evergem, is rond ca. 1777 onbebouwd en in gebruik als landbouwgebied; het terrein is verdeeld in een aantal percelen afgezoomd door bomen. De straten Brielken en Hoeksken zijn reeds aanwezig, en verbinden de dorpskern van Evergem ten zuidoosten met het straatgehucht Schoonstraete ten westen. De situatie van het plangebied blijft zo goed als onveranderd in de 19de eeuw, wel verschijnt er op de kaarten van midden 19de eeuw een gebouw ter hoogte van de noordelijke toegangsweg aan het Brielken. Dit gebouw is ook nog te zien op de topografische kaarten van 1863, 1893 en 1910. In deze periode komen er ook enkele andere gebouwen bij, waaronder op de kaart van 1893 een eerst gebouw aan straatzijde langs Brielken. Op de kaart van 1967 is de situatie helemaal veranderd; het plangebied is bebouwd met meerdere loodsen en huizen, de oude gebouwen worden niet meer afgebeeld. In de daaropvolgende jaren ondergaat de configuratie nog een aantal wijzigingen – gebouwen worden afgebroken, andere worden bijgebouwd. Deze opeenvolgende bouwcampagnes zullen hun invloed gehad hebben op de bodem, of ze hebben geleid tot vernieling van het archeologisch bodemarchief is echter niet vast te stellen.

De directe regio van het plangebied is ontzettend rijk aan archeologische sites uit diverse periodes. Dit hangt samen met de ligging van het plangebied en die sites op een hoger gelegen, droge zandrug ten noorden van de Kalevallei; in de 10de eeuw ontwikkelde Evergem zich ook op deze zandrug. Deze sites duiden zowel op bewoning als begraving in de metaaltijden en de Romeinse periode, en er zijn diverse woonerven uit de volle middeleeuwen gekend. Op enkele sites werden ook steentijdartefacten teruggevonden, echter steeds als losse vondst. Op het plangebied geldt er geen specifieke verwachting naar *in situ* steentijdsites.

Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een zeer hoge archeologische verwachting heeft. Rekening houdend met de landschappelijke ligging, de bodemkundige situatie en de historische en archeologische informatie, is de kans bestaande dat er op het plangebied sporen uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen bewaard zijn. Er zijn geen specifieke aanwijzingen dat het

terrein een verhoogd potentieel heeft naar steentijdsites. De impact van de bebouwing op eventueel aanwezige archeologische sites is op basis van enkel het bureauonderzoek niet vast te stellen.

De geplande werken in het kader van de huidige aanvraag voor omgevingsvergunning betreffen de sloop van alle gebouwen op het terrein, het opbreken van de verhardingen, het rooien van de bomen en het supprimeren van de groenzones. Bij het slopen worden ook de ondergrondse elementen uitgebroken. Het terrein wordt op die manier bouwrijp gemaakt voor een toekomstige ontwikkeling.

Het plangebied kent een zeer hoge archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Er kan wel enige bodemverstoring verondersteld worden door de opeenvolging van 19de- en 20ste-eeuwse bebouwing, maar de impact ervan op eventuele archeologische sites kan op dit moment niet ingeschat worden. De ondergrondse sloop en uitbraak kan een bijkomende bodemverstoring betekenen, wat nefast is voor het archeologisch erfgoed. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Verder vooronderzoek op deze locatie zal kan bijdragen tot een beter begrip van de middeleeuwse evolutie van de bewoning nabij de dorpskern van Evergem, en tot een betere kennis van de menselijke occupatie in oudere periodes van deze zandrug nabij de Kalevallei. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de bovengrondse sloop en het rooien van de bomen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Evergem, Brielken 1-21 en Hoeksken 59-63

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 103201,45 en Y: 200252,25; X: 103397,74 en Y: 200361,15

Oppervlakte plangebied: 8020m²

Kadastergegevens: Evergem, afdeling 2, Sectie D, perceel 1206Z, 1206T, 1206S, 1206D, 1206K, 1207C2, 1207M2, 1207B2, 1207F2, 1207R2, 1695A, 1210G, 1207P2, 1695B, 1214T2, 1214H2, 1214R, 1219M, 1214D2, 1214P, 1214K2

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Sluiten de aangetroffen sporen aan bij de gekende sites ten westen van de Christoffeweg?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- **Randvoorwaarden**

Het is noodzakelijk dat voorafgaand het uitvoeren van het verder vooronderzoek de gebouwen zijn gesloopt en de bomen zijn gerooid. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat bijvoorbeeld de funderingen en eventuele kelders blijven zitten in de grond, en dat het wortelgestel niet wordt verwijderd. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse structuren kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- **Proefsleuvenonderzoek**

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen deze deelzone, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en worden noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerd, mee met de lengterichting van het terrein. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 802m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 200m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1002m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.